

‘Wie ben jij?’

Vraag Boaz aan Ruth, als hij middenin de nacht wakker schrikt daar op die dorsvloer, duf van de lange dagen werken en duf vast ook van het borreltje dat hij na het dorsen nog met de mannen gedronken heeft – misschien voelde hij iets of hoorde hij iets, hij draait zich om en in het stikdonker ziet hij een schim, voelt hij menselijke warmte: een vrouw die aan zijn voeteneinde ligt.

Lijkt wel een filmcène: spannende muziek, ik zie het zo voor me. ‘Wie *ben* jij?’ [gehaast/verschrikt]

Maar het is ook een vraag met een dubbele bodem. Wie ben jij?

Velen van ons doen er ons hele leven over om op die vraag een antwoord te vinden.

Wie ben ik eigenlijk, ten diepste?

In onze westerse samenleving zijn we geneigd te zeggen dat alleen jijzelf een antwoord op die vraag kunt vinden. Wie jij bent, dat kun jij alleen maar zelf ontdekken. Wie jij bent, dat wordt bepaald door je karaktereigenschappen, door je passies, door het werk wat je doet. In andere samenlevingen is onze identiteit veel meer iets dat bepaald wordt door de gemeenschap, door je familie, door de groep waar je bij hoort. Denk maar aan het Afrikaanse gezegde Ubuntu: ik ben omdat wij zijn.

Ruth: haar identiteit staat hier op het spel. Dat het daar op die dorsvloer zo spannend is, niet alleen maar omdat het zo zou kunnen zijn dat Boaz haar afwijst en ze dan liefdesverdriet zou hebben. Het antwoord op de vraag ‘Wie ben jij?’ is afhankelijk van hoe Boaz reageert. Als hij haar afwijst en later aan iemand zou vertellen wat Ruth gedaan heeft: ongetrouwd bij een man in bed kruipen, dan is haar eer aangetast. Dan zal ze nooit meer kunnen trouwen. Dan blijft ze voorgoed die vreemdeling. Dan zou het antwoord op de vraag wie ben jij voortaan zijn: een zondige vrouw die er niet bij hoort, een onmens in de ogen van de samenleving van die tijd. Wat ook zou kunnen gebeuren: Boaz zou Ruth kunnen misbruiken. Ook dan: Ruth zou een vrouw zijn die haar eer verliezen en daarmee haar identiteit.

Ruth neemt dus een enorm risico als ze naar de dorsvloer gaat. Wie ze zal zijn als ze terugkeert: een vrouw die haar eer heeft verloren, of een toekomstige echtgenote – ze weet het niet, en toch waagt ze de sprong.

Misschien: liefhebben altijd risico. Dat merk je al als kind of tiener als je voor het eerst iemand leuk vindt: wil hij mij ook? Eindeloos naar elkaar zitten kijken maar wie zet de eerste stap? Wat gebeurt er als ik laat merken dat ik je leuk vindt en jij vindt mij niet leuk? Kom ik dan nog wel over de schaamte heen?

Maar het geldt voor al onze relaties (partner, vrienden, familie): risico dat we worden afgewezen, dat een ander ons pijn doet. Of beter gezegd: het kan bijna niet anders dan dat de mensen van wie je het meeste houdt je ook ooit pijn zullen doen, bedoeld of onbedoeld. We zijn onhandig, zijn zelf beschadigd en halen uit naar degenen die we het meest liefhebben, soms ontstaan er breuken die niet meer te helen zijn. Of degene die je liefhebt overlijdt, ook dat kan je vertrouwen in de liefde beschadigen.

Dat is nou eenmaal ...

De vraag is vooral hoe je daarop reageert als je gekwetst raakt. Trek je je muren op, sluit je je af? In eerste instantie wel waarschijnlijk en dat is voor dat moment ook goed: je moet op dat moment jezelf beschermen. Maar als dat beschermen een patroon wordt, dan raak je eraan gewend om alles zélf te

doen. Om niet om hulp te vragen, om er alleen voor te staan. Dan raak je eraan gewend dat liefde pijn betekent.

Theoloog Frederick Buechner: *Als het gaat om het lijmen van de scherven van gebroken levens – als het, religieus gezegd, gaat om het redden van zielen – botst het menselijk oogpunt nogal eens met het goddelijk oogpunt. Als je zelf alles doet wat je maar kan – je tanden op elkaar zet, je vuisten balt om te overleven in de wereld op zijn hardst en ergst – maak je het juist hierdoor onmogelijk dat er iets voor je en binnen in je gedaan wordt, dat nog veel geweldiger is. Als je jezelf wapent tegen de harde werkelijkheid, maken juist die wapens die voorkomen dat je vernietigd wordt, het je ook onmogelijk je open te stellen zodat je leven een kans krijgt veranderd te worden door de goddelijke kracht waaruit het leven zelf voortkomt. Je kunt in je eentje overleven. Je kunt in je eentje sterk worden. Je kunt zelfs in je eentje overwinnen. Maar je kunt niet menselijk worden in je eentje.*

Datgene wat je meer dan iets anders ter wereld nodig hebt, kan alleen maar als een geschenk verkregen worden. Het aanvaarden van een helpende hand, al is het van le Bon Dieu zelf, is het enige wat je met een gebalde vuist niet kunt.

Ruth is op haar manier beschadigd: ze weet al op jonge leeftijd hoe het is om iemand lief te hebben en ook weer te verliezen. Ze is een vreemdeling, gewend aan de vijandige blikken van anderen. Ze is een overlever. En toch slaagt ze er op de een of andere manier in om opnieuw haar hand uit te steken in plaats van haar vuisten gebald te houden. Om om hulp te vragen. Om liefde te zoeken.

In de samenleving van Ruth veel duidelijker dan de onze dat je in je eentje geen mens kunt worden.

Ook voor ons: wie wij zijn ook bepaald door de mensen om ons heen. Onze identiteit ligt niet alleen in onze eigen handen. We worden wie we zijn door het gezin waarin we opgroeien, onze ouders die ons vormen of misvormen. We worden wie we zijn door onze relaties in ons latere leven: vriendschappen, partners. Neem maar eens iemand in gedachten die belangrijk voor je is, en probeer je te bedenken wie je geworden zou zijn als je die persoon nooit had leren kennen. Grote kans dat je leven er dan nu heel anders had uitgezien. Beter of slechter, waarschijnlijk weet je dat niet eens. Maar het antwoord op de vraag 'Wie ben je?' is dus ook voor ons afhankelijk van anderen.

'Wie ben ik dan?' vraagt Trijntje Oosterhuis in het lied dat we net hoorden. En ik vind het mooi dat zij die vraag niet alleen aan zichzelf stelt, maar ook aan iemand anders, in het liedje niet helemaal duidelijk of dat nu een mens is of iemand met een hoofdletter. Ken je mij? vraagt ze. Ze geeft toe dat een ander misschien wel minstens net zo goed weet wie zij is als zij dat zelf weet. Het betekent dat ze openstaat om te ontdekken wie ze is in de ontmoeting met anderen, en in ontmoeting met de ander die God is.

Wij vinden dat als 21^e-eeuwse mensen niet altijd even makkelijk om te accepteren, dat wie we zijn niet alleen maar door onszelf bepaald wordt, maar ook door anderen. Het betekent dat we kwetsbaar zijn. Maar het betekent óók dat we mens zijn. En het vraagt van ons om steeds maar weer onze handen te openen.